

Stortinget 6. november 1986

Med forbehold om endringer
SPERRET til innlegget
er holdt.

Gro Harlem Brundtland

FINANSDEBATTEN

President!

Vi står overfor større politiske utfordringer enn på mange år - midt i en økonomisk krise som mest av alt krever nasjonalt ansvar og vilje til samarbeid.

Det er ingen grunn til å legge skjul på at den manglende avklaring i finansinnstillingen er uheldig både for landet og for Regjering og Storting. Det stilles nå store krav til et reelt samarbeid under den videre budsjettbehandlingen, dersom vi skal få vedtatt et budsjett med en forsvarlig balanse og som samtidig sikrer de andre viktige hensyn. Dertil må vi se i øynene at en forsvarlig balanse, en god fordeling og et stabilt samarbeid om den økonomiske politikk, også er viktig som grunnlag for et inntektspolitisk samarbeid. Vi vet det vil bli vanskelig for partene i arbeidslivet å gå inn i et slikt samarbeid med sikte på lavere kostnadsvekst, dersom partiene i Stortinget ikke lykkes med å finne tilstrekkelig omforente og forsvarlige løsninger i ukene som kommer.

Men det er også oppmuntrende trekk i bildet. Både finansinnstillingen og debatten har vist at det nå er større enighet enn tidligere om beskrivelsen av situasjonen og analysen av de problemer vi står overfor i norsk økonomi. Det ser bl.a. ut til å være bred enighet om at vi står overfor grunnleggende problemer uavhengig av oljeprisfallet. Denne felles erkjennelse burde være et godt utgangspunkt for å komme fram til et budsjettopplegg som et flertall i Stortinget kan slutte seg til.

Innstillingen og debatten viser også at det er bred enighet om hovedtrekkene i den nye kurs som Regjeringen har stukket ut for å løse de mest presserende problemer i norsk økonomi.

Den manglende avklaring i finansinnstillingen må derfor ikke overskygge det faktum at Regjeringen har fått tilslutning til meget store deler av sitt budsjett. På utgiftsiden ligger det an til å bli forholdsvis beskjedne endringer i Regjeringens forslag. Det er bred enighet i Stortinget om satsingen på forskning og utvikling, teknologisk kompetanse og distriktspolitikk, som er helt nødvendig for at vi igjen skal få sterkere vekst i det konkurranseutsatte næringsliv. Det er også et klart flertall som støtter Regjeringens prioriteringer i helse- og sosialsektoren.

Men også når det gjelder skatteopplegget viser finansinnstillingen at det er bred oppslutning om hovedprinsippene i den omlegging Regjeringen foreslår. Det er et klart flertall i Stortinget for en betydelig overgang til bruttobeskatning og for en betydelig innstramning av ulike fradragordninger.

Jeg har også merket meg de positive uttalelsene fra mellompartiene om fortsatte reformer i skattesystemet og bekymringen for den sterke kreditt ekspansjonen og mangelen på styring i kredittpolitikken, som gjør det helt nødvendig med skattereformer av den karakter Regjeringen har foreslått.

Finansdebatten startet i går med en meget åpenhjertig beskrivelse fra Høyres hovedtalsmann av den faktiske politiske situasjonen på borgerlig side i Stortinget, en beskrivelse som senere ble bekreftet også av mellompartiens talere.

Han pekte på at avstanden mellom de tre tidligere regjeringspartier i den økonomiske politikken er altfor stor, og at bakgrunnen er forskjellig syn på hva som er nødvendig for å løse Norge ut av krisesituasjonen og inn på rett vei.

Og det er jo ganske grunnleggende, herr President, i en tid da nettopp denne oppgaven står helt sentralt på dagsorden som et nasjonalt hovedanliggende.

De tre tidligere regjeringspartiene skiller nå åpent lag i valg av løsninger.

Forhistorien til denne skilsmissen har vært en indre dragkamp om det samme, en dragkamp som over lang tid har betydd manglende beslutninger og tiltak, og som har medvirket til den krisesituasjon vi er oppe i. For det er jo ikke bare nå i høst at det er blitt forskjellige syn. Dette problemet har hatt sine alvorlige virkninger på den økonomiske politikken gjennom lengre tid, og har satt sitt sterke preg på den vanskelige situasjonen vi har hatt i beslutningsprosessen om den økonomiske politikken hele det siste året.

Herr President,

Landet er i en økonomisk krisesituasjon. Vi er samtidig i en krevende og vanskelig parlamentarisk situasjon, med den mandatfordeling stortingsvalget har gitt oss.

Likevel, det er langt fra noen reell økonomisk-politisk krisesituasjon vi er oppe i. For her dreier det seg ikke om reelle og vesentlige motsetninger i synet på politikken som det ikke kan bygges bro over. Alt tyder på at det er et klart flertall som deler synet på hovedlinjene og hovedprioriteringene i Regjeringens økonomiske opplegg. La meg her få minne om at vårt budsjettopplegg er lagt frem av en regjering som vet den er i mindretall, og som har lagt vekt på å finne løsninger som det kunne være grunnlag for å få tilslutning til.

Jeg sier dette fordi det, ikke minst fra mellompartiene, er fremført kritikk over at vi ikke på alle punkter fulgte deres forhåndsvurderinger om skatteomleggingen.

Det kunne vi ikke gjøre, herr President. Vi hadde satt som et overordnet mål å få en forsvarlig budsjettbalanse. Da måtte det være sammenheng mellom inntekter og utgifter, og gjøres en avveining for å sikre et tilstrekkelig skattenivå slik at vi kunne dekke de utgifter vi mente måtte få sin plass innenfor trange rammer.

Under Trontaledebatten ble Regjeringen og Arbeiderpartiet utfordret av de borgerlige partiene når det gjaldt viljen til samarbeid. Gang på gang ble vi spurt om hvor vi var villige til å endre budsjettforslaget for å komme opposisjonen i møte. Vårt svar var at vi var fullt ut innstilt på å samarbeide, men at vi først måtte avvente de forslag som kom fra de andre partiene. Etter at de andre partiene så har presentert sine ulike forslag, har behandlingen av budsjettet i finanskomitèen vært preget av at Arbeiderpartiet har vist en betydelig vilje til å strekke ut hånden og finne løsninger. Mellompartiene og Høyre har imidlertid stått bommende fast på sine forslag.

Ved årets finansdebatt står vi derfor - som i fjor uten avklaring av budsjettopplegget gjennom Finansinnstillingen. Men det er også avgjørende forskjeller mellom situasjonen i fjor og situasjonen i år.

Ved budsjettbehandlingen i 1985 gikk Regjeringen og regjeringspartiene inn i budsjettbehandlingen som om de hadde en flertallsregjering. Regjeringen forhandlet bare med sine egne partigrupper. De overså Fremskrittspartiet og det forhold at dette partiet ikke ville stille seg bak Regjeringens forslag på alle punkter. Den daværende Regjering gjorde ikke noe forsøk på å få et flertall i Finansinnstillingen sammen med Fremskrittspartiet, og de beveget seg så minimalt i retning av Arbeiderpartiet at det ikke var noen mulighet for å skape flertall den veien.

I årets finansinnstilling er situasjonen den stikk motsatte i forholdet mellom regjering og opposisjon.. Nå er det Regjeringen og regjeringspartiet som har demonstrert vilje til å strekke seg langt for å komme opposisjonspartiene i møte med sikte på å skape et flertall. Men igjen er det de borgerlige partiene som avviser et samarbeid som kan skape flertall for et ansvarlig opplegg, slik de gjorde det også da de satt med regjeringsansvaret.

I finansinnstillingen kommer Høyre, KrF og Sp samtidig med sterke samarbeidserklæringer. I en fellesmerknad sier de at samarbeidstanken vil bli lagt til grunn for det videre arbeidet i

Stortinget. Høyre sier endog i en særmerknad at partiet vil ta initiativet til og medvirke til et bredt samarbeid i den økonomiske politikken og på andre felter for om mulig å finne brede løsninger.

Jeg håper tross alt at dette er uttykk for at også disse partiene innser at et samarbeid er nødvendig om landet skal styres i den nåværende parlamentariske og økonomiske situasjon.

Et reelt samarbeid innebærer at man er villig til å fire på sine primære standpunkter. I den situasjon landet nå er i må det vises nasjonalt ansvar. Dette må nå gå foran hensynet til partipolitisk taktikk og egenmarkeringer.

Det nasjonale ansvar stiller større krav enn at vi bare oppsummerer flertallsvedtak i Stortinget. Det ville ikke være å vise ansvar, dersom Stortinget f.eks. skulle slutte opp om utgiftsiden av budsjettet, og ikke om en tilsvarende inntektside. Samarbeid kan ikke gå ut på å bare summere partienes ønskemål. Da får vi ikke til den tilstrekkelige balanse mellom inntekter og utgifter på budsjettet.

Alle partier har lagt vekt på nettopp dette, og alle de tre tidligere regjeringspartiene har kritisert Regjeringens budsjettopplegg for at det ikke er stramt nok. Vi må her kunne forvente en sammenheng mellom liv og lære.

Mellompartiene har en profil på sitt skatteopplegg og budsjettopplegg for øvrig som ikke ligger svært langt unna Regjeringens. Det er derfor ikke selve profilen som skaper de store problemene. Nei, problemet er at mellompartiene foreslår å redusere statens inntekter uten å foreslå en tilsvarende reduksjon av utgiftene. Mellompartiene opererer i innstillingen med et budsjett som tilsynelatende har omtrent den samme balanse som Regjeringens, men det er basert på urealistiske anslag både for innsparinger på utgiftsiden og for styrking av enkelt inntektsposter. Den reelle underdekning er så betydelig at mellompartienes forslag ikke gir noe realistisk totalopplegg for budsjettet til neste år.

Det er ganske oppsiktsvekkende at skatteforslaget fra mellompartiene innebærer at inntektskattene til neste år faktisk vil bli vesentlig lavere enn i 2. halvår i år, slik de ble vedtatt etter forslag nettopp fra mellompartiene i juni. Dette desto mer som de to partier har tatt så sterkt avstand fra Høyres ønske om lavere skatter i en for landet alvorlig situasjon, og i debatten har omtalt farene ved det høye private forbruk i prisverdig klare ordelag.

Mellompartienes talsmenn deler Regjeringens syn på at forbruksveksten må dempes for å bedre utenriksøkonomien og skape en større konkurranseutsatt sektor, men de trekker ikke konsekvensen av dette når det gjelder skatteopplegget.

Det synes også å være bred erkjennelse av at pris- og kostnadsproblemene må tas mer alvorlig, og at vi ikke kan fortsette den utvikling vi hadde i første halvdel av 1980-årene med svekkelse av konkurranseevnen hvert eneste år. Men det rimer dårlig med denne erkjennelsen når de borgerlige partiene stadig kritiserer devalueringen. For uten den ville vi fått en svekkelse av konkurranseevnen på 10% fra 1985 til 1987. Det ville satt vår industri i en helt håpløs situasjon.

Høyre er det parti som bruker de største ordene når det gjelder prisstigningen. Det har Høyre alltid gjort. Men de tar ikke konsekvensen av dette. Isteden legger de fram et alternativt budsjett som vil føre til enda sterkere prisstigning. Høyres argument er at deres budsjettforslag vil føre til flere milliarder i mindre statsutgifter til fastlandsNorge til neste år. Ja vel, men det hjelper ikke når Høyres forslag samtidig vil føre til minst like store beløp i reduserte inntekter til det offentlige. Det blir resultatet når en skreller bort de fiktive innstramninger Høyre har kalkulert inn, og regner med de beløp som faktisk virker på norsk økonomi. Høyres forslag gir ikke noe mindre etterspørselspress i norsk økonomi, og Høyre tror vel ikke for alvor at stigningen i prisene blir mindre gjennom en økning av husleiene og matvareprisene?

Det er et merkelig krumspring Høyres talere har gjort i debatten når de først går inn for et budsjett som vil føre til høyere prisstigning, for deretter å fortelle at Høyres bidrag til sosialbudsjettet ikke er økte bevilgninger, men lavere prisstigning. Virkningene ville jo bli den stikk motsatte. Helse- og sosialbudsjettene vil jo bli klart svekket de - både ved at Høyre foreslår mindre inntekter til kommunene, og ved at prisstigningen blir høyere.

I den situasjonen vi nå er inne i nytter det ikke å vike tilbake for tiltak som kan være tunge å bære fram, både når det gjelder statens inntekter og statens utgifter. Mange av de kommentarer og endringsforslag som er kommet til budsjettet viser en klar tendens til å vike unna. Høyre på sin side er lite innstilt på å angripe det som kanskje har bidratt mest til problemene, nemlig det private overforbruket. Mellompartiene har med sine forslag indirekte tatt sikte på en reduksjon i statens inntekter i forhold til vårt forslag, uten å anvise tilstrekkelig dekning gjennom reduserte utgifter. Regjeringen er på sin side innstilt på å finne fram til flertallsløsninger, men vi må samtidig sikre totalresultatet når det gjelder budsjettbalansen. Hvis vi ikke tar situasjonen i norsk økonomi alvorlig, men fortsetter å svekke vår utenriksøkonomi, kommer vi til sist i en tvangssituasjon som vil medføre alvorlige trusler, både mot sysselsettingen og den sosiale velferden.

Fra vår side har vi strukket oss langt for å finne samarbeidsløsninger, og vi vil fortsatt være villig til et slikt konstruktivt arbeid. Vi har håp om at det vil være mulig å komme på talefot for å løse gjenstående problemer. Dermed kan vi sikre at dominerende holdninger i dette hus, både om de viktigste verdier, hvem som må bære de største byrder, og om et ansvarlig totalresultat, også kan komme til uttrykk i flertallsvedtak, og dermed i praktisk politikk.